

УДК 94(430).084

DOI: 10.12958/2227-2844-2022-4(352)-33-42

Присяжнюк Олексій Миколайович,
доцент кафедри всесвітньої історії та методології науки
ДЗ „Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського”,
м. Одеса, Україна.
a_pank@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0003-3727-5350>

**ОХОРОНА ПАМ'ЯТОК МИСТЕЦТВА ТА СТАРОВИНИ:
ДОСВІД НІМЕЦЬКИХ ЗЕМЕЛЬ
У XVIII – ПОЧАТКУ XX СТОЛІТЬ**

Незважаючи на наявність окремих прогресивно мислячих політичних та громадських діячів, Німеччина внаслідок своєї роздробленості, була однією з останніх європейських країн, яка піднесла охорону історичної спадщини на державний рівень.

Перші, націлені на захист історичної спадщини приписи, почали з'являтися тільки наприкінці XVIII століття і були скоріше боязкими спробами зберегти спадщину країни, а іноді й інструментом досягнення особистих політичних цілей. Поштовхом до їх появи був підвищений інтерес до архітектури середньовіччя, що виходив в першу чергу від творчих архітекторів та письменників.

Джерельну базу статті склала праця Йоганна Вольфганга Гете „Про німецьке зодчество”, присвячена безпосередньо Страсбурзькому собору та його архітектору Ервіну фон Штейнбаху. Текст Гете був використаний як своєрідна реабілітація готики та пам'яток мистецтва в цілому. Коли Гете вперше побачив будівлю собору, він був охоплений загальним упередженням про те, що все готичне надмірно перевантажене довільними прикрасами. Готичне означало для нього, як і для більшості його сучасників, все те, що не вписувалося в його розуміння мистецтва. Це судження втратило всю свою силу внаслідок несподіваних емоцій, які поет відчув при огляді цього собору (Гете, 1980). Також нами було використане зібрання приписів, постанов, розпоряджень та законів, що стосуються різних німецьких земель на протязі XIX століття, зібране та надруковане Готфрідом К'єсовим „Збереження пам'яток у Німеччині” (Kiesow, 2000). Докладний огляд історичного розвитку законодавчої бази щодо пам'яток мистецтва та старовини, предметів колекціонування та інших пам'ятників здійснений у ґрунтовній праці Фелікса Хаммера „Історичний розвиток пам'яткового права в Німеччині” (Hammer, 1995).

Метою статті є аналіз процесу поступового визрівання інтересу до пам'яток мистецтва та старовини та оформлення інституцій охорони пам'яток у німецьких державах з кінця XVIII до початку XX століть.

Написана у 1773 р. робота Гете (1980) про німецьку архітектуру визнала готику мистецтвом та поклала початок новому відношенню до німецького середньовіччя, що вважалося до цього моменту „похмурим” (с. 7–15). Так епоха історизму, що відкрила для себе спочатку грецьку та римську античність, досить швидко звернула свою увагу на готику і на романтику, які швидко стали джерелами натхнення для творчості (Kiesow, 2000, р. 15).

Підвищений інтерес до середньовічних пам'ятників архітектури як до найважливіших джерел натхнення привів до появи ілюстрованих робіт по тих чи інших важливих спорудах, як, наприклад, робота про Марієнбург – замок німецького ордена в Пруссії, що вийшла у 1799 р. з ілюстраціями зодчого Фрідріха Гіллі (Kiesow, 2000, р. 15). Не можна достеменно стверджувати, що саме ідеї історизму підштовхнули Олександра Байройтського, маркграфа князівства Бранденбург-Байройт, вказати в своєму приписі від 4 липня 1771 року на потребу збереження монументів. Цей припис, однак, не мав серйозного і потрібного ефекту, тому з ініціативи архіваріуса Філіпа Ернста Шпісса 10 квітня 1780 р. маркграфом було випущено розпорядження про охорону пам'яток – перший відомий документ такого роду на території німецьких земель. Дане розпорядження захищало, однак, не самі споруди, а лише окремі їх деталі, такі як гербові камені, могильні пам'ятники, епітафії, плити з нанесеними на них написами тощо, які слід було зберегти після знесення будівлі і по можливості використовувати в нових будівлях (Kiesow, 2000, р. 14).

Іншими словами, розпорядження не представляло собою нічого нового, подібна практика фрагментарного збереження історичних будівель з'явилася ще за часів античності. Однак, це розпорядження маркграфа від 1780 р. було хорошим прикладом для інших німецьких держав. Так, 22 грудня того ж року, на основі указу Олександра Байройтського ландграфом князівства Гессен-Кассель (частина території сучасної федеральної землі Гессен) Фрідріхом було випущено розпорядження, що дослівно копіювало цілі частини свого попередника (Kiesow, 2000, р. 14). Ландграф, однак, перейнявся скоріше не захистом історичної спадщини, а збереженням існуючих і пошуком нових слідів історії своєї сім'ї, яка брала початок в середньовічному лицарстві і тим самим могла зміцнити його політичне становище. При цьому ландграф був ще й завзятим колекціонером, про що виразно говорить частина розпорядження про обов'язкову здачу князівству знайдених після знесення будівель монет, текстів та інших реліквій, а також попереднє будівництво першого музею міста Кассель „Фрідеріціанума” у 1769–1776 рр. Розпорядження трохи іншого роду з'явилося у 1808 р. в Баварії і

було націлене на збереження прихованих в землі предметів, про знаходження яких слід було доповідати владі.

Як бачимо, описані вище постанови ставили задачу збереження в першу чергу рухомих об'єктів, втамовуючи спрагу колекціонування того чи іншого правителя. Якщо ж повернутися до пам'ятників архітектури, то, мабуть, головними захисниками історичних будівель і прихильниками збереження цих будівель в первозданному вигляді, були натхненні ідеями історизму архітектори. В першу чергу ці люди захищали, звичайно, свої джерела натхнення, однак своїми діями вони поклали початок створенню правових основ захисту історичної спадщини та супутніх структур, схожих з сучасними. Так, захисна постанова Великого герцогства Баден від 1812 р., яка захищає вежі, міські ворота та інші деталі середньовічної фортифікації від довільного знесення, з'явилося завдяки старанням і впливу саме архітектора Фрідріха Вайнбренера (Kiesow, 2000, р. 15).

Наступний гідний згадки закон про охорону історичної спадщини було прийнято через шість років після баденського завдяки ініціативі архітектора Георга Моллера (Kiesow, 2000, р. 16). Це сталося у 1818 р. у Великому герцогстві Гессен (Hammer, 1995, р. 68). У 1818 р. „Найвищий припис” великого герцога Людвіга I Гессенського був дуже важливим кроком в охоронному напрямку. Цей припис робив акцент в першу чергу на збереженні наявних пам'яток архітектури, не забуваючи при цьому й про приховані в землі, про знаходження яких потрібно було доповідати (Hammer, 1995, р. 69).

Припис поширювався виключно на загальнодоступні пам'ятники архітектури, такі як церкви, ратуші, руїни, вежі, абсолютно не претендуючи на будь-які права щодо приватних будівель, власники яких мали самі вирішувати їх долю (Там само, р. 68-69). Однак для тих будівель, які потрапляли під дію закону, були сформульовані досить жорсткі вказівки, спрямовані на їх захист. Так, Припис категорично забороняв змінювати зовнішній вигляд цих будівель, в тому числі і таких, які мали „малу художню цінність” (Там само, р. 69). Гідні збереження споруди могли бути змінені виключно з дозволу вищої будівельної колегії, в обов'язки якої входило також і складання реєстру всіх старих будівель, які „гідні збереження з точки зору історії та мистецтва” (Kiesow, 2000, р. 16). Обов'язкові пропозиції щодо збереження та реставрації старих будівель повинні були бути надані особисто великому герцогу, який залишав за собою право приймати ті чи інші рішення з цього питання. Всі громадські установи були зобов'язані в міру сил стежити за станом внесених до реєстру будівель. Георг Моллер дуже відповідально поставився до складання реєстру, написавши у 1815–1831 рр. працю під назвою „Пам'ятники німецької архітектури”, підігрівши тим самим інтерес широкою громадськістю до архітектурних пам'яток. Недосконалість означеного Припису була в тому, що в ньому не описувалися критерії класифікації споруди „гідної збереження” (Hammer,

1995, р. 69), що по суті зводило нанівець старання по охороні державних пам'яток архітектури. Інша проблема полягала в тому, що головною контролюючою інстанцією була призначена не спеціалізована адміністративна структура, яка могла б стежити за станом пам'яток архітектури, а вища будівельна колегія, якій і без того вистачало своїх безпосередніх завдань з організації та проведення військового, комунального та ландшафтного будівництва, а також плануванні лісового господарства.

Через 12 років після прийняття „Найвищого припису” була зроблена спроба його доповнення, проте вже на території іншої держави – Королівства Саксонія. У 1830 р. принц Йоганн Саксонський і за сумісництвом патрон вже існуючого в королівстві товариства захисту історичної спадщини „Королівського Саксонського об'єднання по дослідженню і збереженню старожитностей вітчизни”, взявши за основу і допрацювавши Гессенський „Найвищий припис” від 1818 р., випустив законопроект про захист монументів від довільного знищення (Hammer, 1995, р. 69-70). На відміну від гессенського закону 1818 року проект принца поширювався в тому числі і на пам'ятники, що перебувають у приватній власності, значно обмежуючи власників у праві розпоряджатися своєю власністю. Останнє й стало однією з причин провалу законопроекту. Уряд розсудив, що проект принца Йоганна занадто сильно обмежує право на власність та перебільшує роль органів публічної влади (Там само).

Прийнято вважати, що ідея створення спеціалізованої інстанції, зайнятої питаннями збереження архітектурної спадщини, вперше з'явилася у 1815 р. у Карла Фрідріха Шинкеля. Карл Фрідріх Шинкель, художник, графік, художник-технолог, містобудівник, популяризатор архітектурних стилів неокласицизму та історизму, по праву вважається основоположником захисту історичної спадщини в сучасному розумінні цього терміна на території Німеччини. Новаторські та далекоглядні ідеї Шинкеля сильно випереджали його час, вплинувши на появу правових актів та систем контролю за їх виконанням, дуже схожих з сучасними моделями (Присяжнюк, 2019, с. 120-121). На момент 17 серпня 1815 року, коли Карл Фрідріх Шинкель на вищому рівні запропонував створення окремої інстанції, в завдання якої входило б виконання комплексних заходів, націлених виключно на захист пам'яток та старожитностей на території Пруссії (де жив і творив архітектор), продовжувала діяти восьма стаття першої частини загального земельного права від 1794 р. націлена на захист статуй, пам'ятників і будівель в громадських місцях. Шинкель розумів, що рішення, які стосуються захисту історичної спадщини повинна приймати спеціалізована організація, яка не залежить від питань політики та економіки і складається з людей відповідної професії. Ідея Шинкеля полягала в створенні „Захисної депутації” (Schutzdeputation), що

мала складатися зі священника, церковного старости, члена муніципальної ради, вчителя, а також зодчого або художника (Kiesow, 2000, р. 16-17).

Ідея ця випередила свій час і не була повністю прийнята, проте й не була повністю проігнорована. Указ короля Фрідріха Вільгельма III від 4 жовтня 1815 р. зобов'язав всі державні установи обговорювати заплановані суттєві зміни загальнодоступних будівель і пам'ятників з вже існуючою вищою будівельною депутацією, а у разі недосягнення консенсусу остаточне рішення приймав сам король (Kiesow, 2000, р. 17). Завдання голови цієї депутації на добровільних засадах виконував сам Шинкель, виконуючи при цьому, по суті, роботу „зберігача”, незважаючи на те що ця професія офіційно з'явилася тільки після його смерті. При цьому Карл Фрідріх Шинкель був людиною політично підкованою, а де потрібно хитрою і знав, які методи порятунку історичної будівлі знайдуть відгук у влади. Так, Шинкель намагався врятувати порожні історичні споруди шляхом перепрофілювання будівель під актуальні потреби, дохідливо пояснюючи, чому знесення будівлі та спорудження на її місці нової є дурною витівкою, адже виділеної на знесення та будівництво суми ніколи не вистачить на будівництво такої якісного будівлі, яким є об'єкт спорудження, а його реставрація можлива і на половину виділених коштів. Будучи любителем готики Шинкель заступався й за ті будівлі, архітектурний стиль яких він не міг терпіти – бароко і ренесанс. Називаючи обидва архітектурні стилі просто „італійський стиль” Шинкель розумів, що його особиста неприязнь не означає відсутності у цих будівель історичної цінності (Kiesow, 2000, р. 18).

Для Карла Фрідріха Шинкеля були важливі не тільки окремі будівлі, а й „характер міста” в цілому, тому він дуже відповідально ставився до питань забудови старих центрів міст, попереджаючи про небезпеку надмірної сучасної забудови. Будучи різноплановою особистістю, Шинкель захищав і настінний живопис, давав поради по реставрації фресок, а також виступав проти вирубки лісу, посилячись на несприятливі наслідки для навколишнього середовища. Вважається, що саме завдяки зусиллям Шинкеля починаючи з 1830 року в Пруссії з'являються новаторські закони, націлені на захист історичної спадщини королівства. 33-й параграф восьмої статті першої частини загального земельного права від 20.06.1830 р. забороняв пруським міським громадам довільне знесення міських стін, воріт, веж тощо. Наказ кабінету міністрів від 1835 р. переніс повноваження з питань захисту пам'ятників з міністра фінансів на міністра культури, що було дуже важливим кроком у вірному напрямку. Наказ кабінету міністрів від 1 липня 1843 року ввів посаду зберігача, завдяки чому прийнято вважати, що Пруссія була першою німецькою державою, яка заснувала цю важливу з точки зору захисту і збереження історичної спадщини посаду. Наприклад, в Великому герцогстві Баден посада зберігача була введена тільки у 1853 р., а в Королівстві Вюртемберг – у 1858 р. (Kiesow, 2000, р. 21).

Розроблений у 1853 році за наказом прусського короля Фрідріха Вільгельма IV цікавий законопроект про захист пам'яток не викликав інтересу у членів ландтагу з економічних міркувань. Міністр культури фон Раумер висловився про небажаність застосування до всіх старих будівель „абстрактного поняття пам'ятник” і висловив свої побоювання, що в іншому випадку власники, посилаючись на закон, можуть почати вимагати у держави кошти на утримання будівель, незважаючи на те що й самі мають потрібні для цього суми (Hammer, 1995, р. 69). Міністр фон Раумер акцентував одну з ключових проблем сучасного законодавства про захист історичної спадщини – питання фінансування.

Інше королівство, Баварія, теж відрізнялося своїм шанобливим ставленням до історичної спадщини, в чомусь випереджаючи Пруссію, в чом-то відстаючи від неї. Закон, націлений повністю в дусі часу на захист рухомих малих об'єктів, був прийнятий в Баварії, як уже було сказано, у 1808 р., однак вже 12 січня 1826 р. баварський король Людвіг I випустив міністерське розпорядження, що захищало міські стіни, башти і рови від знесення (Kiesow, 2000, р. 20). Цей припис було спрямований не лише на захист історичної спадщини, оскільки явний фортифікаційний характер споруд, що потрапили під захист, говорить про те, що король захищав ще й самого себе. 21 листопада 1826 року на території Баварії був прийнятий закон про захист загальнодоступних та нерухомих творів мистецтва, 29 травня 1827 р. до них приєднали й рухомі великі пам'ятники мистецтва та антикварні меблі. 30 червня 1830 р. закон ще раз торкнувся прихованих в землі артефактів, а 28 вересня 1830 року він поширився на пам'ятники старовини, що знаходяться в приватних руках, про заплановане знищення яких слід було доповідати. Нарешті, 26 січня 1835 року була заснована „Генеральна інспекція пластичних пам'ятників Середньовіччя” під керівництвом генерального інспектора в чині верховного будівельного радника, по суті, зберігача, в обов'язки якого входило складання реєстру пам'яток мистецтва. Реєстр цей не був завершений через стан здоров'я першого генерального інспектора і недостатню завзятість другого: перший (Сюльпіс Буассере) покинув пост у 1836 р. за станом здоров'я, а другий (Фрідріх Гертнер), будучи архітектором, не цікавився складанням реєстрів (Kiesow, 2000, р. 19-20). Реальної користі від „Генеральної інспекції” було небагато.

Друга спроба створення дієвої інспекції на території Баварії була зроблена 27 січня 1868 р. і виявилася не набагато більш вдалою. Заснована королем Людвігом II комісія експертів „з метою збереження визначних пам'яток та старожитностей, що відносяться до мистецтва та історії” керувалася генеральним зберігачем і саме персону останнього стала проблемою. На посаду зберігача був призначений професор Якоб Генріх фон Хефнер-Альтенек, директор Баварського національного музею. Ця людина за своєю суттю та завдяки специфіці своєї роботи була завзятим колекціонером і не завжди була зацікавлена у збереженні історичної

спадщини „на місцях”. Отже, баварські спроби створення спеціалізованої колегії з питань захисту історичної спадщини були не настільки вдалі, як у Пруссії.

На початку ХХ ст. ідея збереження історичної спадщини зазнала фундаментальних змін. Максима „консервація замість реставрації” зайняла місце старих ідей історизму, послідовники якого прагнули відновлювати або добудовувати незавершені історичні будівлі (Martin & Krautzberger, 2010, p. 17). Це зрозуміло, адже послідовники історизму, творчі архітектори, оцінювали історичні споруди в якості джерела натхнення для своєї творчості. Історичні будівлі були носіями ідеї, яку слід було перейняти і доповнити. Однак згідно ідеям початку ХХ ст., які за своєю суттю не були новими, історичні споруди стали сприйматися як предмети „скам’янілої історії” (Там само, p. 18). Одним з найважливіших представників нової ідеї в Німеччині початку ХХ ст. був мистецтвознавець Георг Дею, який написав на захист нової максими декілька праць. Ще один теоретик нової ідеї, Корнеліус Гурлітт, наполягав на тому, що неминучі доповнення пам’ятників потрібно здійснювати в стилі сучасності, а не в стилі самого пам’ятника, щоб ясно відокремити історичну субстанцію від сучасної (Там само, p. 17-18).

Початок ХХ ст. в Німеччині був ознаменований появою підвищеного інтересу до історичної спадщини. Популяризації посприяла поява у 1899 р. тематичного журналу „Охорона пам’ятників”, а також „Німецькі збори з питань охорони пам’ятників”, які вперше зібралися у 1900 р. Також на початку ХХ ст. з’явився та набрав значну популярність німецький „Рух за захист батьківщини”, який виступав за збереження рідного і звичного вигляду країни на тлі активної індустріалізації, будівництва величезних фабричних корпусів та техногенної інфраструктури, намагався захистити споконвічні цінності, що почали розчинятися в індустріальному суспільстві. Для представників цього руху практично не існувало малозначних пам’ятників, адже всі вони були частиною історії (Там само, p. 18).

Успішна політична діяльність руху привела до появи в багатьох землях Німецького рейху законів про захист батьківщини та її цінностей, які безпосередньо відносились до галузі охорони історичної спадщини. До таких законів відноситься прийнятий у 1902 р. у Великому герцогстві Гессен кодифікований і майже сучасний закон, що послужив основою для Ольденбурзького закону 1911 року. Спрощений закон, спрямований проти спотворення зовнішнього вигляду міст та сільських містечок, постійного супутника індустріалізації, з’явився у 1909 р. в Герцогстві Саксен-Альтенбург і називався „Закон проти спотворення вигляду міста та сільської місцевості” (Там само, p. 24). Шість років по тому, вже під час війни, законом про охорону історичної спадщини обзавівся вільне Ганзейське місто Любек. У цей час почали з’являтися й окремі постанови, що захищали лише певний тип пам’яток, наприклад археологічні

пам'ятники. Такі „закони про розкопки” та закони про захист знахідок з'явилися, наприклад, вже у 1908 р. в Баварії, у 1914 р. в Пруссії та Бадені та у 1917 р. в Герцогстві Саксен-Веймар-Ейзенах (Там само).

Будівельні норми і правила того часу також поширювалися на архітектурні пам'ятники, в тому числі й на ті, що перебувають у приватній власності. Дуже цікавим та прогресивним стало рішення державного суду від 11.02.1910 р., закріплене в параграфі 304 кримінального кодексу Німецького рейху, яке визнало псування пам'яток кримінальним злочином, незважаючи на походження та характер пам'ятника. Шкода тільки, що майже всі справи, які потрапляли під цю статтю, намагались заминати (Зирман, 2017, с. 214). Як би там не було, але охорона історичної спадщини вперше отримала вагому роль в житті держави саме за часів Першого рейху, не втративши її ні після Першої світової війни, ні революції 1918 року, тобто зберігши цю роль в підсумку і в Веймарській республіці

Список використаної літератури

1. Гете И. В. О немецком зодчестве. Собрание сочинений: в 10 т. М. : Художественная литература, 1980. Т. 10. С. 7–15. 2. Kiesow G. Denkmalpflege in Deutschland. Eine Einführung. Darmstadt : Theiss, 2000. 256 p. 3. Hammer F. Die geschichtliche Entwicklung des Denkmalrechts in Deutschland. Tübingen : J.C.B. Mohr, 1995. 434 p. 4. Присяжнюк О. М. Національна самоідентифікація та охорона культурної спадщини Греції. *Історичні студії суспільного прогресу*. 2019. Вип. 7. С. 118–124. 5. Martin D. J., Krautzberger M. Handbuch Denkmalschutz und Denkmalpflege. München : C.H. BECK, 2010. 869 p. 6. Зирман Н. Правовые основы охраны археологического и исторического наследия ФРГ. История и современность. *Бюллетень Института истории материальной культуры Российской Академии наук: (охранная археология)*. 2017. № 6. С. 201–216.

References

1. Gete, I. V. (1980). O nemetskom zodchestve [About German architecture]. *Sobraniye sochineniy: v desyati tomakh – Collected Works: in 10 volumes*. (Vol. 10), (pp. 7-15). Moscow: Khudozhestvennaya literatura [in Russian]. 2. Kiesow, G. (2000). Denkmalpflege in Deutschland. Eine Einführung. Darmstadt: Theiss [in German]. 3. Hammer, F. (1995). Die geschichtliche Entwicklung des Denkmalrechts in Deutschland. Tübingen: J. C. B. Mohr [in German]. 4. Prysiazniuk, O. M. (2019). Natsionalna samoidentyfikatsiia ta okhorona kulturnoi spadshchyny Hretsii [National self-identification and protection of the cultural heritage of Greece]. *Istorychni studii suspilnoho prohresu – Historical studies of social progress*, 7, 118-124 [in Ukrainian]. 5. Martin, D. J., & Krautzberger M. (2010). Handbuch Denkmalschutz und Denkmalpflege. München: C. H. BECK [in German].

6. Zirman, N. (2017). *Pravovyye osnovy okhrany arkheologicheskogo i istoricheskogo naslediya FRG. Istoriya i sovremennost* [Legal basis for the protection of the archaeological and historical heritage of the Federal Republic of Germany. History and modernity]. *Bulleten Instituta istorii materialnoy kultury Rossiyskoy Akademii nauk: (okhrannaya arkheologiya) – Bulletin of the Institute of the History of Material Culture of the Russian Academy of Sciences: (security archeology)*, 6, 201-216 [in Russian].

Присяжнюк О. М. Охорона пам'яток мистецтва та старовини: досвід німецьких земель у XVIII – початку XX століть

Перші націлені на захист історичної спадщини приписи на території німецьких держав, почали з'являтися тільки наприкінці XVIII століття і були скоріше боязкими спробами зберегти спадщину країни, а іноді й інструментом досягнення особистих політичних цілей. Поштовхом до їх появи був підвищений інтерес до архітектури середньовіччя, що виходив в першу чергу від творчих архітекторів та письменників. Перші розпорядження були спрямовані на фрагментарне збереження історичних будівель, монет, текстів та інших реліквій. Вони ставили задачу збереження в першу чергу рухомих об'єктів, втамовуючи спрагу колекціонування того чи іншого правителя.

Ідея створення спеціалізованої інстанції для збереження архітектурної спадщини вперше з'явилася у 1815 р. у Карла Фрідріха Шинкеля. Новаторські та далекоглядні ідеї Шинкеля сильно випереджали його час, вплинувши на появу правових актів та систем контролю за їх виконанням, дуже схожих з сучасними моделями. Саме завдяки його зусиллям починаючи з 1830 року в Пруссії з'являються новаторські закони, націлені на захист історичної спадщини королівства. Розроблений у 1853 році за наказом прусського короля Фрідріха Вільгельма IV законопроект про захист пам'яток вперше акцентував одну з ключових проблем сучасного законодавства про захист історичної спадщини – питання приватного володіння та фінансування пам'яткоохоронної діяльності.

Початок XX ст. в Німеччині був ознаменований появою підвищеного інтересу до історичної спадщини. Охорона історичної спадщини вперше отримала вагому роль в житті держави саме за часів Першого рейху, не втративши її ні після Першої світової війни, ні революції 1918 року, тобто зберігши цю роль в підсумку і в Веймарській республіці.

Ключові слова: пам'ятка, старовина, охорона пам'яток, законодавча база, спадщина, федеральний устрій, германське право.

Prysiachniuk O. M. Protection of monuments of art and antiquity: the experience of German lands in the XVIII – early XX centuries

The first prescriptions aimed at protecting the historical heritage on the territory of the German states began to appear only at the end of the eighteenth century and were rather timid attempts to preserve the country's heritage, and sometimes an instrument for achieving personal political goals. The impetus for their emergence was the increased interest in medieval architecture, which came primarily from creative architects and writers. The first orders were aimed at the fragmentary preservation of historic buildings, coins, texts and other relics. They set the task of preserving primarily moving objects, quenching the thirst for collecting a ruler.

The idea of creating a specialized body for the preservation of architectural heritage first appeared in 1815 by Karl Friedrich Schinkel. Schinkel's innovative and far-sighted ideas were far ahead of his time, influencing the emergence of legal acts and systems for monitoring their implementation, very similar to modern models. It was thanks to his efforts that since 1830, innovative laws have appeared in Prussia aimed at protecting the historical heritage of the kingdom. Developed in 1853 by order of King Frederick William IV of Prussia, the Bill on the Protection of Monuments first highlighted one of the key problems of modern legislation on the protection of historical heritage – the issue of private ownership and financing of monument protection.

The beginning of the XX century in Germany was marked by the emergence of increased interest in historical heritage. The protection of historical heritage for the first time gained an important role in the life of the state during the First Reich, without losing it after the First World War or the revolution of 1918, that is, retaining this role in the Weimar Republic.

Key words: monument, antiquity, protection of monuments, legislative base, heritage, federal system, German law.

Стаття надійшла до редакції 12.01.2022 р.

Прийнято до друку 10.05.2022 р.

Рецензент – д. і. н., проф. Набока О. В.